

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота
магістра

**Формування музично-творчої активності школярів у
процесі колективного народно-інструментального
музикування**

Виконав:

магістрант II курсу, групи ММ1-М18
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Горохлюк В.

Керівник: Лабунець В.М.

доктор педагогічних наук, професор

Рецензент: Маринін І.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОГО НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МУЗИКУВАННЯ.....	8
1.1. Психолого-педагогічні засади розвитку творчої активності школярів у процесі навчально-музичної діяльності	8
1.2. Організаційні передумови забезпечення музичної активності учасників дитячого народно-інструментального ансамблю.....	34
1.3. Діагностика музичної діяльності шкільних народно-інструментальних колективів (констатувальний експеримент).....	43
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ.....	50
2.1. Завдання і організація експериментального навчання. Попереднє обстеження учасників ансамблю.....	50
2.2. Забезпечення музичної активності школярів на основі музично-слухових та ритмічно-рухових уявлень.....	55
2.3. Формування взаємозв'язку між слуховим сприйманням і грою при виконанні музичного твору.....	63
2.4. Забезпечення творчої ансамблево-виконавської активності учасників народно-інструментального ансамблю.....	71
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. Модернізація загальної музичної освіти вимагає постійного підвищення її якості, оновлення змісту і організаційних форм, а також є найважливішим чинником інтеграції інноваційних технологій, спрямованих на підвищення результативності навчання. Інтенсивні зміни відбуваються нині в музично-педагогічній освіті, яка спрямована на творчий розвиток особистості, здатної до швидкого реагування на можливі зміни навчального середовища, вирішення проблеми адаптації молодого людини в соціумі.

Як невід'ємна частина духовної культури, музично-творча активність являє собою основу особистісного розвитку і є громадським резервом гуманізації суспільства. Творчість є актуальною потребою дитинства. Створення чогось суб'єктивно нового, того що не існувало раніше – це захопливий процес, який стимулює загальний розвиток дитини, є визначним чинником у формуванні особистості.

Значимість шкільного віку для формування музично-творчої активності вимагає створення умов, що сприяють оптимізації даного процесу засобами різних форм музично-виконавської діяльності у позаурочний час. Адже саме музика, як галузь мистецтва, найефективніше впливає на розвиток креативних якостей особистості, активізує прояви інтуїції та ініціативи.

Згідно філософських поглядів Аристотеля, Платона, Н. Бердяєва, А. Лосєва, Ф. Фребеля, С. Франкла та ін., природа творчості обумовлена вродженими якостями, що притаманні активній перетворюючій діяльності людини. Взаємозв'язок музичної активності і креативності, творчих здібностей і творчого мислення розглядається в роботах А. Брушлинського, В. Біблера, Дж. Гілфорда, В. Дружиніна, Л. Єрмолаєвої-Томіної, А. Матюшкина, Я. Пономарьова та ін.

Психологічні основи музично-творчої активності розглядаються у двох

аспектах: як психічний процес творення нового і як сукупність властивостей особистості, які забезпечують її залучення у цей процес. При цьому особливий акцент робиться на самостійності мислення учня, оскільки у творчій активності найбільш яскраво виявляється індивідуальність, підкреслюється генетичний зв'язок активності й самостійності особистості.

Багатогранність проблеми формування музично-творчої активності знайшла своє відображення в різноманітних підходах до її визначення: як якості особистості (Ш. Генелін, В. Кузін, В. Максакова, М. Матюшкін); як специфічної потреби особистості (Л. Божович); як творчої діяльності (М.Данилов, В. Крутецький, А.Люблінська, М. Махмутов та ін.). Творча активність вважається найвищим рівнем пізнавальної активності учнів і розглядається як мета та засіб її досягнення. (Д. Богоявленська, І. Редковець, І. Родак, Т. Шамова, Г. Щукіна).

Позитивно оцінюючи здобутки вищеназваних науковців, слід зауважити, що проблема формування музично-творчої активності учнів в процесі колективного народно-інструментального музикування залишається неповно висвітленою, бракує цілісних системних досліджень з використанням інтерактивних педагогічних технологій, інноваційних методик її формування у процесі колективного народно-інструментального музикування.

У зв'язку з цим постає завдання пошуку нових педагогічних умов, що сприяли би розв'язанню суперечностей, що склались у теорії і практиці музичного навчання школярів, а саме:

- між унікальними розвивальними можливостями музично-виконавської діяльності у навчальній сфері та недостатнім рівнем їх реалізації у музичному навчанні школярів;

- між потребами практики у творчому розвитку дітей та недостатністю наукової розробки цих питань у теорії та методиці музичного навчання;

- між суттєвим педагогічним значенням форм організації навчання та недослідженістю можливостей їх оптимального застосування у творчій музично-виконавській діяльності учнів загальноосвітньої школи.

Необхідність вирішення зазначених суперечностей зумовила вибір теми

дослідження: «**Формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування**».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методика формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування.

Предмет дослідження – організаційно-методичні засади формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування.

Об'єкт дослідження – процес музично-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи.

Відповідно до мети було визначено **завдання дослідження**:

- вивчити сучасний стан розробки проблеми формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного музикування на народних інструментах у науковій і методичній літературі, а також у педагогічній практиці;
- виявити критерії та рівні сформованості музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування;
- розробити й експериментально перевірити методика формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування в позакласній роботі.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали філософські положення діалектики про розвиток і формування особистості; концепції детермінації та інтеграції про визначення та єдність природних і соціальних мотивів поведінки людини, її потреб та інтересів; наукові положення психології про вікові та індивідуальні особливості розвитку дітей шкільного віку, специфіку формування в них музично-творчої активності та її структурних компонентів; музичної педагогіки – про організацію музичного середовища, засобів педагогічного впливу на виховання учнів.

Для розв'язання поставлених завдань застосовувались такі методи дослідження:

- **теоретичні:** аналіз літературних джерел; синтез, порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація наукової інформації, які застосовувались на першому етапі роботи – при визначенні понятійного апарату дослідження, розробці методики формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального, інтересу до музикування у навчально-виховному процесі; моделювання – у процесі перевірки теоретичних положень реальною педагогічною практикою навчальних закладів;

- **емпіричні:** узагальнення передового педагогічного досвіду з проблеми формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного музикування, спостереження, опитування (бесіди, анкетування), вивчення результатів дитячої музичної діяльності, експеримент – використовувались у ході проведення констатувального, формувального та контрольного етапів дослідження.

Практичне значення отриманих результатів полягає у виявленні шляхів і засобів активізації інтересу школярів до процесу музикування на народних інструментах, визначенні умов організації колективного навчання в ансамблі народних інструментів на початковому етапі навчання. Розроблена методика формування музично-творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування може використовуватись у навчально-виховному процесі шкільних і позашкільних навчальних закладів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва та звітних наукових конференціях студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження свідчать про розв'язання поставлених нами завдань, на підставі чого сформульовані такі висновки.

1. Колективне народно-інструментальне музикування може бути ефективним засобом розвитку музичних здібностей та формування музично-творчої активності школярів з різним рівнем музичних задатків та без спеціальної музично-інструментальної підготовки.
2. До основних педагогічних умов успішного становлення музично-творчої активності у школярів – учасників народно-інструментального ансамблю належать:
 - дидактичні умови, в тому числі: встановлення етапів формування в школярів музично-творчої активності (репродуктивного, репродуктивного з елементами самостійності, творчого); постановка перед дітьми на другому і третьому етапах навчання музично-творчих завдань (малюнок і розповідь про прослухану чи виконувану музику, музичні запитання-відповіді, самостійне вивчення та виконання сольних партій музичного твору, елементарна імпровізація);
 - методичні умови, зокрема: забезпечення в учнів у процесі навчання емоційного настрою, який сприяв би оволодінню необхідним комплексом інструментально-виконавських умінь та навичок, а також виконанню творчих завдань; поєднання гри і співу як ефективного засобу формування виконавсько-інструментальних умінь та навичок, органічно пов'язаних із музично-слуховими та ритмічно-руховими уявленнями; забезпечення взаємозв'язку між грою та слуховим сприйманням, на основі якого формуються й розвиваються слухові образи; формування поряд із нормативними ансамблево-виконавськими навичками (реагування на диригентський жест, ансамблевої злагодженості тощо) умінь творчої взаємодії з партнерами за допомогою різних форм

музичного «діалогу»; систематичне й послідовне включення всіх учасників народно-інструментального ансамблю в активну музичну діяльність, пропонуючи кожному з них завдання творчого характеру, диференційованих залежно від рівня музичних здібностей і набутих інструментально-виконавських умінь та навичок; заохочення до використання оригінальних індивідуально-зумовлених засобів вирішення школярами поставлених перед ними творчих завдань.

3. Між рівнем сформованості спеціальних музично-інструментальних умінь і навичок школярів і розвитком музично-творчої активності існує функціональна залежність, яка полягає в тому, що на початковому етапі навчання перші виступають основою формування другої, а на наступних етапах слугує засобом її прояву.

Результати проведеного дослідження засвідчують: у разі дотримання окреслених педагогічних умов народно-інструментальні дитячі колективи можуть успішно функціонувати в загальноосвітній школі, стимулюючи не тільки власне музичний, а й загальноестетичний розвиток дітей, розкриття й збагачення творчих можливостей школярів.

Результати дослідження дають можливість сформулювати конкретні рекомендації:

1. Музичний керівник народно-інструментального колективу, працюючи над формуванням репродуктивних умінь та навичок, повинен мати на увазі досягнення творчого рівня дітей як свою мету і відповідним чином організовувати свої педагогічні дії. За такого підходу забезпечення продуктивного рівня музичної активності виступає як передумова і важливе джерело розвитку музично-виконавських здібностей, які на вищих етапах дозволять формувати у школярів творчу активність.
2. Навчання у дитячому народно-інструментальному ансамблі слід здійснювати поетапно (від репродуктивного через репродуктивний з елементами самостійності до творчого) враховуючи послідовність

формування музичної активності, важливим проявом якої є творча діяльність.

3. Для підвищення рівня музично-творчої активності учасників дитячого музичного колективу необхідно використовувати різноманітні форми творчих завдань (малюнок, розповідь про прослухану чи виконувану музику, музичні запитання-відповіді, саомстійне розучування і виконання сольних партій, елементарна імпровізація).

Проведене дослідження не претендує на всебічне і вичерпне розкриття формування музично-творчої активності школярів. Ми розглядаємо один із можливих шляхів управління музично-творчою діяльністю учнів і розвитком музичної активності дітей, який не може вважатися універсальним, однак досвід експериментальної роботи переконує в його доцільності й перспективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Э.Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: Пособие для учителя М.: Просвещение, 1983. – 112 с.
2. Авдіянц Г.Г. Формування духовних потреб молодших школярів у сім'ї. Автореф. канд. ди с. – Луганськ, 2001.- 20 с.
3. Алиев Ю.Б. Подросток – музыка – школа. В кн.: Вопросы методики музыкального воспитания детей. –М., 1985. – с. 103-105.
4. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. – К.: Освіта, 1991. - 112 с.
5. Ананьин С.А. Интерес по учению современной психологии и педагогики. – К. – тип. “Петр Барский”, 1915. – 500 с.
6. Ананьев Б.Г. Избр. психологические труды. В 4-х т. – Т.2. –М.: Просвещение, 1980. - 222 с.
7. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания // Избранные психологические труды в 2-х томах, М.: 1980. – т.1.
8. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе. –М.: Просвещение, 1989 – 224 с.
9. Арчажникова Л.Г. Воспитание умений и навыков работы с нотным текстом // Вопросы музыкального образования. – Саратов, 1970. – 128 с.
10. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Изд. 2. – Л.: Музыка, 1973. –144 с.
11. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процесс с. – Л.: Музыка, 1973. – 367 с.
12. Асафьев Б.В. О народной музыке (сост. И. Земцовский, А. Кунабаева) – Л.: Музыка, 1987. –248 с.
13. Бабанський Ю.К. Интенсификация процесса обучения. –М.: Знание, №6, 1987. - 80 с.

14. Бабанський Ю.К. Оптимізація навчально-виховного процесу: методологічні основи. – М., 1982, - 192 с.
15. Бабенко Л. Методи і прийоми формування інтересу до народної музики у дітей молодшого шкільного віку // Муз. виховання в школі. – Вип.14. – М.: Музика, 1978 – С.12-23.
16. Бальчистис Е.О. Про сприйняття інструментальної музики в молодших класах. // Муз. виховання в школі. – Вип.10. – М., 1975 – С. 183-222.
17. Баренбойм Л.А. Музичальна педагогіка і виконавство. – Л., 1974. – 287 с.
18. Бєлікова В. Музичальне виконавство як вид мистецтвознавчої діяльності: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства. – К., 1991. – 16 с.
19. Беркман Т.Л. Музичальне розвиток учнів початкових класів в процесі навчання співу. – М.: Из-во АПН РСФСР, 1962. – 132 с.
20. Бєх І.Д. Від волі до особистості. -К., Україна-Віта, 1995.- 202 с.
21. Бєх І.Д. Моральність особистості, стратегія виховання. - Рівне, 1991. – 146 с.
22. Бєх І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання // Науково-метод. посібник. - К., УЗМН, 1998. – 204 с.
23. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – К.: 1997. – 96 с.
24. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – Автореферат докт. пед. наук., - К, 1998. –18 с.
25. Біла О.О. Формування готовності студентів до активізації мистецтвознавчої діяльності молодших школярів. Автореф. – Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського, 1999. – 20 с.
26. Блонський П.П. Избранные педагогические и психологические статьи. –М., 1979. Т. 1. – 345 с.
27. Богонос П.Л. Дидактичні умови колективного народно-інструментального музикування підлітків у процесі аматорської діяльності. Автореф. дис. на

- здобуття наук. ступ. канд. пед. наук / К.: КДК, 1994. – 26 с.
28. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству / Сер. «Педагогика и психология». №10. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
 29. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. –М.: Просвещение, 1968. –464 с.
 30. Бойко Н.А. Дидактические условия формирования познавательного интереса у школьников. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – Кривой Рог, 1998. – 18 с.
 31. Бойко Н.А. Формирование познавательного интереса у школьников в коллективной деятельности // Приднепровский научный вестник -№71. – 1998. - с. 19-23.
 32. Бойко Н.А. Внеурочная познавательная деятельность как средство формирования у школьников интереса к учению. Приднепровский научный вестник. - 1998. -№71(138). с. 37-45.
 33. Болгарский А.Г. Формирование интереса к народной музыке у подростков на занятиях ВИА. Автореферат ди с. канд. пед. наук. – М., 1982 – 17 с.
 34. Болгарський А.Г. Народно-інструментальне виконавство – важливий фактор музичного виховання дітей в загальноосвітній школі // Мистецтво у школі. Зб. статей. –К.: Обрій, 1996. – с. 3-5.
 35. Болгарський А.Г. Формування інтересу підлітків до народної пісні // Радянська школа. –1980. - №12.
 36. Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию. – М.: Просвещение, 1985. – 144 с.
 37. Бонди С. О шумовых оркестрах // Искусство в школе. -№5. – 1929. – с. 18-22.
 38. Боровиков Л.И. Формирование интереса к музыкальному фольклору у первоклассников. Автореферат диссертации канд. пед. наук. –М., 1986. – 18 с.
 39. Бороздинов А.А. Коллективное инструментальное музицирования на уроках музыки в младших классах общеобразовательной школы. –Калуга,

1987. - 40 с.

40. Брилин Б.А. Вокально-инструментальные ансамбли школьников: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 109 с.
41. Брилін Б.А. Педагогічні основи музично-творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук / Вінниця: ВДПУ, 1998. – 39 с.
42. Брунер Дж. Психология познания. –М.: Прогресс, 1998. – 412 с.
43. Бурлина О.Я. О понятии «музыкальный интерес». Музыка в социалистическом обществе. –Л., 1975. - Вып. 2. - с. 63-73.
44. Бурлина О.Я. Проблемы музыкального интереса советской молодежи. Автореферат диссертации канд. пед. наук. –Л., 1978. – 17 с.
45. Бутенко В.Г. Формирование эстетического отношения к искусству: В 6-ти томах / Т. 5 Формирование эстетического отношения к искусству у детей дошкольного и младшего школьного возраста. –М.: АПН, 1991. – 295 с.
46. Бутенко В.Г. Развитие эстетической активности школьников. Пособие для учителя / АПН Украины, НИИ педагогики, Херсонский государственный педагогический институт им. Н.К. Крупской. – К., 1992. – 176 с.
47. Вейнгольд Ю.Ю. Эстетический идеал и его значение в управлении процессом комплексного воспитания. Комплексный подход в управлении процессом воспитания школьников. – Курск, 1978. – 163 с.
48. Вендерова Т.Е. Пусть музыка звучит!: Кн. для учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1990. – 96 с.: ил.
49. Ветлугина Н.О. Музичний розвиток дитини. – К.: Музична Україна, 1978. – 256 с.
50. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. – М., 1990. – 240 с.
51. Виноградова М.Д. Влияние общения на личность школьника в процессе коллективной познавательной деятельности // Проблемы детской и педагогической психологии. Вип. 9. – М., 1976. – С. 35-43.
52. Витковская Н.С., Щербо А.Б., Джола Д.Н. Формирование эстетической культуры младших школьников: Из опыта работы. – К.: Радянська школа,

1985. – 134 с.

53. Виховання естетичної культури школярів. Навчальний посібник (І.А. Зязюн, Н.Є. Миропольська, Л.О. Хлебнікова та ін.). – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
54. Вишнякова Н.Ф. Развитие творческой активности младших школьников на материале внедрения музыкальных занятий в школе полного дня. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – М., 1980. – 17 с.
55. Волков И.П. Приобщение школьников к творчеству: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1982. – 144 с.
56. Вопросы методики начального музыкального образования. – М.: Музыка. – 1981. – 230 с.
57. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Книга для учителей, 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991. - 93 с.
58. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. – Спб.: Союз, 1997. – 220 с.
59. Выготский Л. С. Психология искусства. – М.: Искусство. – 1985. – 480 с.
60. Газарян С.С. В мире музыкальных инструментов. – М.: Просвещение, 1989. – 147 с.
61. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка. Навч. посібник. – Вінниця, 2001. – 199 с.
62. Гальперин П.Я., Данилова В.Л. Воспитание систематического мышления в процессе решения малых задач // Вопросы психологи. -№1. –1980. - с. 19-21.
63. Гегель Г.Ф. Эстетика: в 4-х томах. – М., 1971. – т. 3. – 622 с.
64. Гельвеций К.А. Сочинения в 2-х томах. – М.: Мысль. – 1973-1974, т. 2 “Об уме”. – 603 с.
65. Герbart И.Ф. Избранные педагогические сочинения. Т.1. – М., 1940. – 292 с.
66. Гильбург Г. Исполнительское искусство – сфера проявления художественной идеи. – Томск.: Томский университет, - 1985. – 197 с.
67. Голева З. Коллектив как фактор формирования познавательной активности

- школьников. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – Одесса, 1974. – 20 с.
68. Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве. – Л.: Сов. композитор. - 1985. – 143 с.
69. Горбенко С.С. Взаимосвязь школы и вуза в изучении народного музыкального творчества // Взаимодействие педагогического вуза и школы в музыкально-эстетическом воспитании. Сб. науч. статей. –К., КПИ, 1984. – с. 26-34.
70. Гордон Л.А. Потребности и интересы. Сов. педагогика 1989.-№8- с.129-143.
71. Гордон Л.А. Психологія і педагогіка інтересу. –К., -1940. –357 с.
72. Грибанов В.П. Очерки психологии личности. – Новосибирск. – 1971. – 94 с.
73. Грисюк О. Формування музичної культури молодших школярів в умовах взаємодії загальної і музичної дитячих шкіл. Автореферат на здобуття вченого ступеня канд.пед. наук. –К., 2000. – 18 с.
74. Гришанович Н.М. Музыкальные интересы в формировании познавательной деятельности подростков на уроках музыки. Автореферат диссертации канд. пед. наук. – М., - 1980. – 16 с.
75. Гродзенская Н.Л. Школьники слушают музыку. – М.: Просвещение, 1969. – 75 с.
76. Гуменюк А.І. Інструментальна музика. –К.: Наукова думка, 1972.
77. Гуменюк А.І. Українські народні музичні інструменти. –К.: “Наукова думка”, 1967. – 244 с.
78. Давыдов В.В. Психическое развитие в младшем школьном возрасте. Возрастная и педагогическая психология. – М., 1973. – 268 с.
79. Давыдов В.В., Слободчиков В.И., Цукерман Г.А. Младший школьник как субъект учебной деятельности // Вопросы психологи №3-4. –М.: Школа-пресс, 1992. - с. 14-19.
80. Дем'янчук О.Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних

- інтересів школярів. Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 64 с.
81. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). –К., 1994. – 61 с.
82. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів. Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 390 с.
83. Дидора М. Формирование самостоятельности младших школьников в процессе обучения. Автореферат дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук. – К., 1982. – 23 с.
84. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. - М.: Учпедгиз, 1956. –374 с.
85. Дмитриева Л.Г. Развитие у первоклассников чувства формы в процессе элементарного музицирования. В кн.: Музыкальное воспитание в школе. – М.: Музыка, 1979. – Вып. 14. – с. 5-11.
86. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе. Учебник для педучилищ. – М.: Просвещение, 1989. – 206 с.
87. Добрынин И.Ф. О воспитании интереса // Педагогическое образование. - №6. – 1936. - с. 87-103.
88. Дорошенко Т.В. Ігри у навчання музики // Початкова школа. - №11. – 1996. – с. 19-23.
89. Дорошенко Т.В. Формування у молодших школярів навичок музичного сприймання. Автореф. дис. канд. пед. наук: АПН України Інститут педагогіки. –К., 1996. -24 с.
90. Друзь Б.Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. –К.: Рад. Школа, 1978. –126 с.
91. Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах. Наук. метод. зб. І.А. Зязюн та ін. – АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти та ін. –1996. – 380 с.
92. Жданова Т.В. Игровой метод развития музыкально-просветительских интересов младших школьников в детском хоре // Музыкальное воспитание

- в школе. –М.: Просвещение. – Вып. 14. – 1979. – с.24-35.
93. Жуков С.М. Формирование интереса к музыкальному исполнительству младших школьников. Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1997. – 18 с.
94. Завадська Т.М. Методологічні проблеми формування музично-естетичного досвіду майбутніх вчителів // Мистецтво у школі. Зб. статей. – К.: Обрій, 1996. – с. 5-9.
95. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М.: Просвещение, 1986. - 288 с.
96. Земцовский И.И. Народная музыка и современность. В кн.: Современность и фольклор. –М. – 1977. – с. 104-118.
97. Зязюн І.А. Гуманізація та гуманітаризація професійної освіти. Наук-метод. зб. Інститут педагогіки. – К., 1996. –160 с.
98. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали, реалії. Науково-метод. посібник. –К. - МАУП. – 2000. –312 с.
99. Ингенкап М.К. Педагогическая диагностика: Пер. с нем. – М.: Педагогика, - 1991. – 183 с.
100. Іваницький А.І. Українська музична фольклористика. –К.: Заповіт, 1997. – 201 с.
101. Іванов П.Г. Оркестр українських народних інструментів. – К.: Музична Україна, 1981. – 109 с.
102. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: книга для учителя. – М., 1984.
103. Кабалевский Д.Б. Как рассказывать детям о музыке? – 3-е изд, испр. – М.: Просвещение, 1989. – 187 с.
104. Кабалевський Д.Б. Прекрасне пробуджує добре. –К.: Муз. Україна, 1978. – 288 с.
105. Канищенко А.П. Развитие познавательной активности младших школьников в процессе обучения. Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1985. -19 с.
106. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения. – М.: Педагогика. – 1982. – 704 с.

107. Кастальский А.Д. Статьи. Воспоминания. Материалы. – М., 1960. –197 с.
108. Киричук О.І. Навчальні інтереси молодших школярів. – К.: Рад. школа, 1982. – 126 с.
109. Ковалев А.Г. Воспитание чувств. – М.: Педагогика. – 1971. – 94 с.
110. Ковалев А.Г. Психология личности. – М.: Просвещение. – 1970. – 391 с.
111. Коллективная учебно-познавательная деятельность школьников / Под ред. Первина И. – М.: Педагогика, 1985. – 144 с.
112. Комаренко В.А. Методика навчання гри на чотириструнній домрі: навч.посібник для пед. інст. – К.: Рад. школа, 1961. – 130 с.
113. Комаренко В.А. Український оркестр народних інструментів. – К.: Рад. школа, 1966. – 195 с.
114. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения, т.1. –М.: Педагогика, 1982. - с. 443.
115. Коменський Я.А. Великая дидактика. – М.: Учпедгиз, 1939. – с. 122, 200.
116. Кононова Н.Г. Обучение дошкольников игре на детских музыкальных инструментах. –М.: Просвещение, 1990. – 155 с.
117. Концепція національного виховання. – К.: Рідна школа, 1995. - №6. – с. 24.
118. Костюк Г. С. Навчання і розвиток особистості. – К., 1968. – 48 с.
119. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. – К.: Радянська школа, - 1989. – 380 с.
120. Крутецкий В.А. Воспитание воли. – М.: Наука, - 1957. – 48 с.
121. Крутецкий В.А. Проблема формирования и развития способностей. Вопросы психологии. – 1972, №2. – с. 8-15.
122. Кулиев С.Д. Формирование интереса к советской и классической музыке у учащихся подростков на занятиях в оркестре народных инструментов. Автореферат диссертации канд. пед. наук. –М., 1973. – 17 с.
123. Куликов Г.А. Слух и движение: физиологические основы слуходвигательной координации. – Л.: Наука, - 1989. – 200 с.
124. Лабунець В.М. Педагогічне забезпечення творчої активності молодших школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування.

Автореферат дисерт. канд. пед. наук. – К., 1994. – 21 с.

125. Лапченко В.П. Інструментальні ансамблі в початкових класах. – К.: Муз. Україна, 1969. – 150 с.
126. Лапченко В.П. Методика початкового навчання гри в оркестрі народних інструментів. – К.: Муз. Україна, 1985. – 63 с.
127. Лебедєв В.К. Колективна музична діяльність молодших школярів в позанавчальний час. Навч. посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. –Вінниця, 1998. –56 с.
128. Лебедєв В.К. Використання українських народних музичних інструментів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Навчально-методичний посібник. –Вінниця, 2002. – 147 с.
129. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции: Конспект лекций. –М.: Изд-во МГУ, 1971. -140 с.
130. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
131. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання: 2-е вид., К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
132. Лебедєв В.К., Рябінін В.А. Народно-інструментальні ансамблі в середній загальноосвітній школі: Навчально-методичний посібник для студентів муз-пед.факультетів педвузів. – Вінниця, 1997 – 103 с.
133. Лисенко М.В. Народні музичні інструменти на Україні. –К.: Мистецтво, 1955. – с. 142.
134. Лисенко М.Г. Школа гри на чотириструнній домрі. Учбово-методичний посібник для педагогів музичних і педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1967. – 85 с.
135. Любимская А.А. Учителю о психологии младшего школьника. Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1974. – 224 с.
136. Ляшенко І.Ф. Художньо-творча активізація мас / Мистецтво і духовне збагачення суспільства. – К.: Наукова думка, 1989. – с. 83-105.
137. Макаренко Н.Г. Інтереси в системі самореалізації особистості (соціально-

- філософський аналіз). Автореф. дис. канд. філософ. наук. –К., 1994. – 19 с.
138. Максименко С.Д., Бех И.Д. Актуальные проблемы познавательной деятельности. – К., 1979. – 18 с.
139. Марків В.М. Дидактичні умови формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Дисертація канд. пед. наук з педагогіки. – Кривий Ріг, 1994. – 211 с.
140. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. –М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
141. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, - 1990. – 192 с.
142. Мациевский И.А. “Троїста музика” / К вопросу о традиционных инструментальных ансамблях / Матеріали 11 Всукраїнського науково-практичного семінару викладачів музичного фольклору. –К., 1993.
143. Мациевский И.А. Народная инструментальная музыка как феномен традиционной культуры, общетеоретические проблемы. –К., 1990. – 183 с.
144. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М.: Музыка, - 1980. – 255 с.
145. Медушевский В.В. О содержании понятия «адекватное восприятие». В кн.: «Вопросы музыки». – М.: Музыка, - 1980. – с. 195-228.
146. Мелик-Пашаев А.А. Педагогика искусства и творческие способности. М. – 1981. – 91 с.
147. Миколайчук М.В. Методика індивідуальних занять // Початкова школа. - №8. –1990. – С. 23-29.
148. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. – К., - 1978. – 47 с.
149. Морозова З.П. Процесс формирования музыкальной потребности младших школьников. Автореф. дис. канд. пед. наук. –М., 1979. – 16 с.
150. Морозова З.П. Диагностика музыкальных потребностей младших школьников. / Сб. тезисов VI научной конференции. – М., 1982. – с. 35-38.
151. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Знание, - 1979. – 91 с.

152. Масол Л.М. Методические рекомендации по использованию педагогических идей А.Г. Рубинштейна в работе музыкальных кружков при общеобразовательных школах. –Чернигов, 1986. – 51 с.
153. Масол Л.М. Проблема формирования творческой личности // Талановита особистість: сім'я, школа, держава. Тези доп. / Ред. кол.: Киричук О.В., Левчук Л.Т. та ін. – К.: УЦТДЮ, 1994. –Т. 2. – с. 13-16.
154. Музыкальная энциклопедия. –М., 1976. -Т. 3. – с 719.
155. Науменко С.І. Основи вікової музичної психології. – К., - 1995. – ч.1. – 104 с.
156. Науменко С.І. Психологія музичності та її формування у молодших школярів. Навч. посібник. -К.: КДПІ, 1993. –160 с.
157. Назайкинський Е.В. О психологии музыкального восприятия. –М.: Музыка, 1972. – 383 с.
158. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога. – М.: Музыка, 1982. – 300 с.
159. Никитюк С.Н. Воспитание музыкальных интересов у подростков в процессе инструментального музицирования. Автореф. дис. канд. пед. наук. – 1972. –142 с.
160. Орф К. Система детского музыкального воспитания. –М., 1971. – 238 с.
161. Остроменский В.Д. Формирование музыкального познания. –Кишинёв: Штиинца, 1988. -158 с.
162. Падалка Г.М. Вчитель, музика, діти. –К.: Музична Україна, 1982. – 144 с.
163. Педагогическая энциклопедия в 4-х т. // Под ред. Н.А. Каирова. – М.: Сов. энциклопедия. –1964-1968 гг. –т. 3. –880 с.
164. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. (Актуальные вопросы и практика обучения) // Межвузовский сборник научных трудов. –Л.: ЛГПИ, 1983. – 157 с.
165. Педагогіка / За ред. М.І. Сметанського. – Вінниця, 1997. – 199 с.
166. Петрушин В.И. Музыкальная психология. –М.: ВЛАДОС, 1997. –384 с.
167. Печерська Е.П. Уроки музики в початкових класах. – К.: Либідь. –2001. –

175 с.

168. Пиличяускас А.Я. Вопросы музыкального развития учащихся в процессе элементарного музицирования. – Вильнюс, 1973. – 230 с.
169. Плєснїна Т.П., Прушковська Н.Н. Творча діяльність на уроках музики як основа формування музичної культури // Збірка матеріалів регіональної науково-практичної конференції. –1996. – с. 51-55.
170. Попонов В.Б. Русская народная инструментальная музыка. – М.: Знание, 1984. – 112 с.
171. Проблемы методов обучения в современной общеобразовательной школе / Под ред. Ю.К. Бабанского. – М., 1980, с. 48.
172. Проколієнко Л.М. Формування допитливості у дітей дошкільного віку. – К.: Рад. шк., 1979. – 96 с.
173. Психологический словарь. – М.: Педагогика, 1996. –440 с.
174. Психология. Словарь / Под ред. А.В. Петровского, Г.М. Ярошевского. -2-е изд., испр. и доп. –М.: Политиздат, 1990. –494 с.
175. Развитие творческой активности школьников / Под ред. А.М. Матюшкина. –М.: Педагогика, 1991. – 148 с.
176. Речменский С. Л. Массовые музыкальные инструменты. – М.: Музыка, - 1963. – 107 с.
177. Ригина Г. С. Уроки музыки в начальных классах: Из опыта работы в первом и втором классах / Под ред. Л.В. Занкова. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.
178. Роджерс К. Творчество как усиление себя // Вопросы психологии. -№1. – 1990. – с. 164-168.
179. Ростовський О.Я. Концепція музичного виховання школярів на основі української національної культури // Художня освіта і проблеми виховання молоді. Збірник наукових статей. –К.: ІЗМН, 1997. – с. 34-39.
180. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. Навчальний посібник. 2-е вид., доп. –Тернопіль. –2000. – 156 с.
181. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання. Навч. посібник. – К., 1997. – 247 с.

182. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, - 1973. – 422 с.
183. Рудницька О.П. Розуміння мистецького твору як педагогічна проблема // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. Польсько-український щорічник. – Ченстохова-Київ, - 1999. – с. 373-389.
184. Румер М.Л. О детском музыкальном творчестве / Из истории вопроса // Музыкальное воспитание в школе. – Вып. 14 – М.: Музыка, 1979. – С. 89-94.
185. Русова С.Ф. Дошкільне виховання // Україна. - №4. – 1991. – 117 с.
186. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. – К.: Рад. школа, 1982. – 176 с.
187. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.: Магістр-S, 1997. – 97 с.
188. Савшинский С.И. Работа пианиста над техникой. – Л., 1968. – С. 107.
189. Скалкова И.В. Я и коллектив. Методология и методы педагогических исследований. – М., 1990. – 198 с.
190. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів. – К., 1972, т.3 – 352 с.
191. Скрипченко О.В. Про деякі методи експериментальних досліджень інтересів / Психологія: Респ. науково-метод. збірник. Вип.6. – К., 1968. – 190 с.
192. Сохор А.Н. Социология и музыкальная культура. – М. – 1975. – 202 с.
193. Стельмахович М.Г. Мудрість народної педагогіки. –К.: Знання, 1971. – 46 с.
194. Степанов И.А. Педагогические основы музыкального образования детей младшего школьного возраста. – К., 1988. –140 с.
195. Сухомлинський В.О. У чому таємниці інтересу. Вибрані твори т.2. –К., 1976. – с. 250-480.
196. Талызина Е.Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников. –М.: Просвещение, 1988. –175 с.
197. Талызина Н.Ф. Пути и проблемы управления познавательной деятельности человека // Теоретические проблемы управления познавательной

деятельностью человека. – М.: Из-во МГУ, 1975. – 343 с.

198. Тарасова К.В. Онтогенез музыкальных способностей. – М.: Педагогика, - 1988. – 176 с.
199. Тельгарова Р. Уроки музыкальной культуры. – М.: Просвещение, 1991. – 158 с.
200. Теория Пиаже // Развитие личности ребенка. – М.: Прогресс, 1987. – 149 с.
201. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. Избранные труды в 2-х томах. т.1. –М.: Педагогика, 1985. – с. 8-223.
202. Торндайк Э.Л. Принципы обучения, основанные на психологии. –М., 1980. – 239 с.
203. Український педагогічний словник / Під Гончаренко С. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
204. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. т.1.- М.: Педагогика, 1974. – 584 с.
205. Файчак З.Є. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів засобами народознавчого матеріала та навчальної гри. Дис. канд. пед. наук. - Ів. Франківськ, 1994. – 140 с.
206. Фаминцин А.С. Домра и сродные ей музыкальные инструменты русского народа. –СПб., 1891. – 15 с.
207. Suzuki S. Nutured by Love: A New Approach to Education. – Hicksville; Философский энциклопедический словарь / Под ред. Л.О. Ильичёва и др. – М., 1983. – 840 с.
208. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука, 2-е вид., перероб. та доп. – К.: УПЕ, 1986. – 800 с.
209. Формирование личности: проблемы комплексного подхода в процессе воспитания школьников. – М.: АПН СССР, 1983. – 223 с.
210. Франко І. Наші народні школи і їх потреби // Народ. – №7. – 1892. – С. 11-18.
211. Фрейд З. О психоанализе. Пять лекций. Методика и техника психоанализа. – Алтея, 1999. – 222 с.

212. Фрейнберг С.Е. Пианизм как искусство. –М., 1969. – с. 532.
213. Халабузарь П., Попов В., Добровольская Н. Методика музыкального воспитания. – М.: Музыка, 1990. – 173 с.
214. Хлебнікова Л.О. Формування національної свідомості школярів засобами музики // Початкова школа. –№5. – 1993. – с. 21-25.
215. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. –ДВУ, 1930.
216. Цуккерман В.С. Музыка и слушатель. Опыт социол. исследования. – М.: Музыка, 1972. – 204 с.
217. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. – М., 1984. –173 с.
218. Цыпин Г.М. Проблемы развивающего обучения в преподавании музыки. Автореферат дис. доктора пед. наук. – М. – 1978. – 27 с.
219. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. – М.: Педагогика, 1975. – 200 с.
220. Шацкий С.Т. Педагогические сочинения. В 4-х томах. – Т. 3. – 492 с.
221. Щолокова О.П. Особливості творчого розвитку першокласників на уроках музики // Мистецтво в школі. –К.: УДПУ, 1996. – с. 57-61.
222. Щолокова О.П. Подготовка студентов музыкально-педагогических факультетов к художественно-воспитательной работе в школе / Сб. научных трудов. –К.: КГПИ, 1984. – с. 144-151.
223. Щукина Г.И. Активность, самостоятельность, интерес в учебной деятельности учащихся. –М., 1986. – 243 с.
224. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. –М.: Педагогика, 1988. – 208 с.
225. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. –М.: Педагогика, 1971. –214 с.
226. Элементарное музыкальное воспитание по системе К. Орфа / Сост. Л.А. Баренбойм. – М.: Сов. композитор, 1979. – 368 с.